

A Debreceni lakótelepek demográfiai mutatóinak változása a 2010-es évtizedben

Kozma Gábor

geográfus, tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, TTK,
Földtudományi Intézet

Absztrakt: A tanulmány célja, hogy a 2011-es és 2022-es népszámlálások adatainak a felhasználásával megvizsgálja a debreceni lakótelepek demográfiai helyzetének az átalakulását. Összességében elmondható, hogy ezen városrészek kedvezőtlenebb népesedési viszonyokat mutatnak a városi átlagnál, ugyanakkor koruk, megközelíthetőségük, valamint a belvárostól és a felsőoktatási intézményektől való távolságuk alapján jelentős különbségek állapíthatók meg közöttük is.

Kulcsszavak: Debrecen, lakótelepek, lakosságszám-változás, korösszetétel, végzettségi viszonyok

Bevezetés

A szocialista időszak városépítészetének egyik leglátványosabb elemének tekinthető a lakótelepek felépítése, amelynek célja kettős volt (Czimre K. 2002; Csizmady A., 2005; Egedy T. 2000a; Kovács Z. – Douglas M. 1996; Paládi-Kovács Á. 2020; Szívós E., 2020; Tătar C.F. 2020). Egyrészt így próbálták meg az iparosítás munkaerőigényének biztosítása érdekében városokba áramló népesség lakási igényét a leggyorsabban kielégíteni, másrészt – mivel a megépült ingatlanok minősége a legtöbb esetben magasabb volt, mint a korábbi lakásoké – lehetőség nyílt a lakosság életszínvonalának az emelésére is.

Ennek szellemében 1945 után Magyarországon is egyre nagyobb figyelmet kapott az ingatlanfejlesztések ezen fajtája, és elsősorban az 1961 és 1975 közötti első, valamint az 1975 és 1990 közötti második lakásépítési program keretében tervbe vett több mint 1 millió lakás jelentős részét lakótelepeken kellett felépíteni. A fejlesztések hátterét alapvetően a Szovjetunióból átvett technológia jelentette, amelynek alkalmazása érdekében az 1960-as évek második és az 1970-es évek első felében Budapesten és a nagyobb vidéki megyeszékhelyeken (pl. Szeged, Debrecen, Pécs, Miskolc, Győr) felépültek a saját településüket, illetve a környező városokat is ellátó házgyárak. A fenti folyamatok eredményeként a 1960 és 1990 között Magyarországon felépült kb. 2.000.000 lakás közül több, mint 700.000 darab helyezkedett el lakótelepeken (1. táblázat)

Az érintett folyamat az 1960-as évektől kezdve Debrecenben is igen markánsan jelentkezett (Béres Cs., 1979; Kozma G. 2016, Lázár I. et al. 2024; Szegedi S. et al. 2014), és az 1990-es évtized folyamatait mutatta be Kozma G.

(2004) tanulmánya. Ennek szellemében mostani cikk célja a 2010-es években a lakótelepek társadalmában végbement változások bemutatása, az egyes lakótelepek közötti különbségek felvázolása, és az ezek mögött álló okok feltárása

1. táblázat A Magyarország 1960 és 1990 között épült lakások jelleg szerinti megoszlása

építési év	felépült lakás (db)	lakótelepi lakás (db)	lakótelepi lakások aránya (%)
1960-1969	579.570	109.555	18,9
1970-1979	828.900	335.800	40,5
1980-1989	683.506	255.454	37,4
összesen	2.091.976	700.809	33,5

Forrás: Egedy, 2000b

A felhasznált adatbázisok és módszerek

A tanulmány legfontosabb adatbázisát a 2011-es és 2022-es népszámlálások számlálókörzeti adatai jelentették, amely több szempontból is pontosabb és részletesebb következtetések levonását tette lehetővé, mint a 2000-es évek közepétől elkészült városfejlesztési dokumentumok (Integrált Városfejlesztési Stratégia, Integrált Településfejlesztési Stratégia) a lakótelepekre vonatkozó elemzései. Egyrészt a lakótelep besorolású városrészekben több esetben is fekszenek olyan telektömbök, amelyek családi házas beépítésűek, és ezeket a számlálókörzeti beosztás figyelembevételével sikerült kizárni az elemzésből (pl. Vénkert városrész déli peremén a Honvéd utca környéke). Másrészt az ún. Hagyományos beépítésű belső lakóterületek egy része is házgyári beépítésű, és ezeket elemzésben figyelembe tudtam venni (pl. Kandia városrész Klaipeda és Kandia utca közötti tömbje). Harmadrészt egy-egy lakótelep besorolású városrész gyakran eltérő időben épült egységekből áll össze (pl. Libakert városrész Honvéd utca által elválasztott északi régebbi és déli újabb tömbje), és ezek elkülönítése is lehetővé vált.

A korábban említett városfejlesztési dokumentumokban a lakótelepek városrész csoportba sorolják be a Sestakertet, emellett Debrecen egyéb részein is található még ilyen jellegű/beépítésű épülettömbök (pl. Kassai út városból kivezető szakasza, Belváros déli része). Ezek esetében azonban egy-egy számlálókörzetben egyidejűleg fordult elő lakótelepszerű, illetve társasházszerű beépítési mód, így elkülönítésükre nem nyílt lehetőség. A fentiek figyelembevételével összesen 16 darab területi egység vizsgálatát tudtam elvégezni (1. ábra), amelyek különböző időpontokban épültek (2. táblázat). Jelentőségüket jól mutatja, hogy 2022-ben összesen 27.050 db lakott lakás helyezkedett el a területükön, amely a város összes lakott lakásának közel 31%-át jelentette.

1. ábra A vizsgálatba bevont területi egységek városon belüli elhelyezkedése
Forrás: saját szerkesztés

Az elemzés során egyrészt a vizsgálatba bevont lakótelepek összesített adatait hasonlítottam a városi értékhez/átlaghoz (a táblázatok utolsó sorában ezt jelenti a Debrecen érték), és így mutattam rá a legfontosabb tendenciákra. Másrészt a táblázatokban a 16 lakótelep értékeit külön is feltüntettem, és a különbségek bemutatása mellett a Következtetések alfejezetben igyekeztem feltárni az eltérések mögött álló okokat is.

2. táblázat A vizsgálatba bevont területi egységek, építési idejük és az ott található lakott lakások száma 2022-ben

sor-szám	területi egység neve (IVS/ITS/FVS-körzet)	építési időszak	lakott lakások száma (db)
1.	Burgundia (Csapó utcai házsor)	1970-es évek	309
2.	Dobozikert – kelet (Fényes udvar)	1960-as évek II. fele, 1970-es évek I. fele	1.335
3.	Dobozikert – nyugat (régí építésű rész)	1960-as évek	707
4.	Epreskert	1960-as évek	589
5.	Ispotály	1960-as évek	800
6.	Kandia (Klaipeda utcai háztömb)	1970-es évek	367
7.	Libakert – észak (régí építésű rész)	1960-as évek	1.565
8.	Libakert – dél (új építésű rész)	1970-es évek	891
9.	Péterfia (Darabos utcai házsor)	1970-es évek	869
10.	Sóház	1950-es évek II. fele, 1960-as évek I. fele	509
11.	Szentlászlófalva (Csapó utcai házsor)	1970-es évek	558
12.	Tócóskert	1980-as évek	6.773
13.	Tócóvölgy	1980-as évek II. fele, 1990-es évek I. fele	1.594
14.	Újkert	1970-es évek II. fele, 1980-as évek I. fele	6.395
15.	Vénkert	1970-es évek	2.880
16.	Wesselényi	1990-es évek I. fele	909

Forrás: a 2011 és 2022-es népszámlálás számlálókörzeti adatai

Eredmények

A vizsgált terület lakosságát elemezve 2011 és 2022 között csökkenést lehet megfigyelni (3. táblázat), ennek mértéke (csaknem 20%) azonban lényegesen felülmúlta a városi értéket. Növekedés egyedül a Sóház városrészben ment végbe, amely azzal magyarázható, hogy az itteni ingatlanfejlesztések (pl. emelet-ráépítés) következtében kb. 15%-kal nőtt a lakások száma, és ez népességszám-emelkedéséhez vezetett. A legkisebb mértékű visszaesés Dobozikert Fényes udvari, Szentlászlófalva Csapó utcai részére és a Libakertre volt jellemző, míg a

legnagyobb mértékű csökkenést Dobozikert nyugati része, az Ispotály, az Újkert és a Vénkert szenvedte el. A lakosság elmúlt évtizedbeli mozgását tekintve megállapítható, hogy a 2010 óta beköltözők aránya kisebb volt, mint a városi adat. A legmagasabb értékek az Ispotály és Sóház lakótelepekre (az utóbbi esetben már említettem az okot), a Kandia városrész Klaipeda utcai háztömbjére, valamint a Libakert régebbi építésű részére voltak jellemzőek, míg az ellenkező végletet a Tócsóskert, a Tócsóvölgy, az Epreskert és az Újkert jelentette.

3. táblázat A lakónépesség-számának változása 2011 és 2022 között a vizsgálatba bevont lakótelepeken

területi egység neve	2011 (fő)	2022 (fő)	2022/2011 (%)	A
Burgundia (Csapó utcai házsor)	754	594	78,8	51,0
Dobozikert – kelet (Fényes udvar)	3.164	2.704	85,5	51,7
Dobozikert – nyugat (régi építésű rész)	1.457	1.165	80,0	52,4
Epreskert	1.577	1.289	81,7	44,9
Ispotály	1.733	1.404	81,0	56,9
Kandia (Klaipeda utcai háztömb)	846	705	83,3	54,2
Libakert – dél (új építésű rész)	1.917	1.695	88,4	47,0
Libakert – észak (régi építésű rész)	2.953	2.549	86,3	58,3
Péterfia (Darabos utcai házsor)	1.865	1.575	84,5	50,0
Sóház	741	824	111,2	65,9
Szentlászlófalva (Csapó utcai házsor)	1.212	1.066	88,0	54,0
Tócsóskert	17.000	14.269	83,9	45,0
Tócsóvölgy	4.298	3.619	84,2	43,2
Újkert	16.115	12.488	77,5	44,4
Vénkert	7.390	5.721	77,4	49,2
Wesselényi	2.140	1.761	82,3	49,7
összesen	65.469	54.220	82,8	47,7
Debrecen	211.320	199.858	94,6	49,7

A – a 2022-es lakónépességből a 2010 óta odaköltözők aránya (%)

Forrás: a 2011 és 2022-es népszámlálás számlálókörzeti adatai

A népesség korösszetételének vizsgálata során a legtöbb esetben a különböző korcsoportok lakónépességből való arányát, illetve az öregedési indexet (65-x évesek száma/0-14 évesek száma) elemzik, véleményem szerint ugyanakkor

legalább ilyen fontos az abszolút számok bemutatása is, különös tekintettel arra, hogy a legtöbb vizsgált egységben csökkent a lakosságszám.

4. táblázat Az egyes korcsoportokba tartozók számának változása 2011 és 2022 között a vizsgálatba bevont lakótelepeken (fő)

	0-14 év		65-x év		2022/2011 (%)	
	2011	2022	2011	2022	0-14	65-x
Burgundia (Csapó utcai házsor)	78	52	149	134	66,7	89,9
Dobozikert-kelet (Fényes udvar)	442	302	604	540	68,3	89,4
Dobozikert-nyugat (régí építésű rész)	146	90	334	296	61,6	88,6
Epreskert	258	148	78	150	57,4	192,3
Ispotály	193	132	436	371	68,4	85,1
Kandia (Klaipeda utcai háztömb)	60	80	179	155	133,3	86,6
Libakert-dél (új építésű rész)	204	186	397	434	91,2	109,3
Libakert-észak (régí építésű rész)	229	180	902	615	78,6	68,2
Péterfia (Darabos utcai házsor)	163	106	352	429	65,0	121,9
Sóház	52	71	185	171	136,5	92,4
Szentlászlófalva (Csapó utcai házsor)	137	97	276	254	70,8	92,0
Tócóskert	2.193	1.732	1.601	2.906	79,0	181,5
Tócóvölgy	594	488	226	490	82,2	216,8
Újkert	1.854	1.135	2.111	3.140	61,2	148,7
Vénkert	941	582	1.249	1.261	61,8	101,0
Wesselényi	302	195	254	395	64,6	155,5
összesen	7.888	5.727	9.333	11.741	72,6	125,8
Debrecen	28.116	26.331	31.906	40.526	93,7	127,0

Forrás: a 2011 és 2022-es népszámlálás számlálókörzeti adatai

Az abszolút számokat tekintve (4. táblázat) lakótelepi szinten a 0-14 éves korosztálynál jelentős csökkenés, míg a 65-x éves korosztálynál nagyjából ugyanolyan mértékű növekedés volt tapasztalható. A városi értékkel összehasonlítva az utóbbi esetben nem figyelhető meg jelentős különbség, a fiatalok vonatkozásában azonban sokkal nagyobb arányú volt a csökkenés. A fiatalok csoportjánál 10 lakótelepen a visszaesés nagyobb volt, mint az átlag (ez különösen jelentős volt Dobozikert régi építésű részén, az Epreskertben, az Újkertben és a Vénkertben), és abszolút növekedés csak két esetben (Sóház és Kandia) volt tapasztalható. Az idősek vonatkozásában 50-50%-ban voltak növekedést és csökkenést felmutató lakótelepek, az átlagot ugyanakkor csak öt városrész (Epreskert, Tócóskert, Tócóvölgy, Újkert, Wesselényi) értéke haladta meg.

A korösszetételt komplex módon tükröző öregedési index (5. táblázat) esetében összességében a lakótelepek kedvezőtlen állapota, valamint a helyzet elmúlt évtizedbeli romlása állapítható meg: egyrészt az érték már 2011-ben is magasabb volt, mint a városi átlag, másrészt 2011 és 2022 között további, igen nagymértékű emelkedés volt tapasztalható. 2011-ben még négy lakótelepen (Epreskert, Tócsókert, Tócsóvölgy, Wesselényi) volt nagyobb a fiatalok aránya, mint az időskorúaké, 2022-ben ugyanakkor már nem volt ilyen városrész (a folyamat hátterében elsősorban az időskorúak arányának emelkedése állt). Az értékekben javulást mindössze három városrészben (Libakert-észak, Kandia, Sóház) lehetett megfigyelni, igaz ugyanakkor az is, hogy 2011-ben még ezekben volt a legmagasabb az index. A legjobb helyzetben (2,0 alatti értékkel) 2022-ben Fényes udvar, Epreskert, Tócsókert, Tócsóvölgy és a Klaipeda utcai háztömb (Kandia városrész) volt, míg az ellenkező végletet (3,0 feletti érték) Dobozi-kert és Libakert régebbi építésű része, valamint a Darabos utcán elhelyezkedő lakótelep jelentette.

5. táblázat A fiatal- és időskorúak arányának (%), valamint az öregedési indexnek (65-x korosztály aránya/0-14 éves korosztály aránya) a változása 2011 és 2022 között a vizsgálatba bevont lakótelepeken

	0-14 év		65-x év		öregedési index	
	2011	2022	2011	2022	2011	2022
Burgundia (Csapó utcai házior)	10,3	8,8	19,8	22,6	1,91	2,58
Dobozikert-kelet (Fényes udvar)	14,0	11,2	19,1	20,0	1,37	1,79
Dobozikert-nyugat (régi építésű rész)	10,0	7,7	22,9	25,4	2,29	3,29
Epreskert	16,4	11,5	4,9	11,6	0,30	1,01
Ispotály	11,1	9,4	25,2	26,4	2,26	2,81
Kandia (Klaipeda utcai háztömb)	7,1	11,3	21,2	22,0	2,98	1,94
Libakert-dél (új építésű rész)	10,6	11,0	20,7	25,6	1,95	2,33
Libakert-észak (régi építésű rész)	7,8	7,1	30,5	24,1	3,94	3,42
Péterfia (Darabos utcai házior)	8,7	6,7	18,9	27,2	2,16	4,05
Sóház	7,0	8,6	25,0	20,8	3,56	2,41
Szentlászlófalva (Csapó utcai házior)	11,3	9,1	22,8	23,8	2,01	2,62
Tócsókert	12,9	12,1	9,4	20,4	0,73	1,68
Tócsóvölgy	13,8	13,5	5,3	13,5	0,38	1,00
Újkert	11,5	9,1	13,1	25,1	1,14	2,77
Vénkert	12,7	10,2	16,9	22,0	1,33	2,17
Wesselényi	14,1	11,1	11,9	22,4	0,84	2,03
összesen	12,0	10,4	14,3	22,0	1,19	2,11
Debrecen	13,3	13,2	15,1	20,3	1,13	1,54

Forrás: a 2011 és 2022-es népszámlálás számlálókörzeti adatai

A 2010-es évtized elején tapasztalható csökkenés után az évtized második felében már emelkedett a Debreceni Egyetem hallgatói létszáma (2011 – 32359 fő, 2016 – 26767 fő, 2022 – 29777 fő), akik között egyre nagyobb arányt képviselnek a külföldi hallgatók (2011 – 10,3%, 2016 – 16,2%, 2022 – 24,4%). Az ő jelenlétük jelentős mértékben átalakíthatja egy-egy városrész arcát (a jelen-

séget nevezik studentifikációnak – pl. Gyüre J. et al. 2013; Bence M. et al. 2018; Sood, A – Vicino, T. J. 2024) így jogosan merül fel a kérdés, mennyire vannak jelen a lakótelepek társadalmában (a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó vendégmunkás-beáramlás a népszámlálás után vált hangsúlyossá, így ennek hatása 2022-ben még nem volt mérhető). A népszámlálások során három ilyen adat került felmérésre (külföldi állampolgárok száma, külföldön születettek száma, az előző lakóhelyük külföldön volt lakók száma), és az elemzés során az ezen értékek átlagából számolt, ún. külföldi affiliációval rendelkezők száma mutatót használtam.

6. táblázat A külföldi affiliációval rendelkezők adatai és azok változása 2011 és 2022 között a vizsgálatba bevont lakótelepeken

	A			C	
	2011 (fő)	2022 (fő)	B	2011	2022
Burgundia (Csapó utcai házsor)	15	34	228,9	2,0	5,8
Dobozikert-kelet (Fényes udvar)	66	109	164,3	2,1	4,0
Dobozikert-nyugat (rég. építésű rész)	26	44	165,8	1,8	3,7
Epreskert	21	26	125,8	1,3	2,0
Ispotály	42	72	170,6	2,4	5,1
Kandia (Klaipeda utcai háztömb)	31	33	106,5	3,7	4,7
Libakert-dél (új építésű rész)	38	100	260,0	2,0	5,9
Libakert-észak (rég. építésű rész)	164	260	158,9	5,5	10,2
Péterfia (Darabos utcai házsor)	68	147	217,2	3,6	9,3
Sóház	15	36	234,8	2,1	4,4
Szentlászlófalva (Csapó utcai házsor)	22	46	204,5	1,8	4,3
Tócóskert	924	347	37,5	5,4	2,4
Tócóvölgy	203	68	33,3	4,7	1,9
Újkert	335	641	191,6	2,1	5,1
Vénkert	201	256	127,0	2,7	4,5
Wesselényi	33	92	277,0	1,6	5,2
összesen	2.216	2.349	106,0	3,4	4,3
Debrecen	7.126	9.874	138,6	3,4	4,9

A – a külföldi affiliációval rendelkezők száma, B – a külföldi affiliációval rendelkezők számának változása 2011 és 2022 között (%), C – a külföldi affiliációval rendelkezők összlakosságon belüli aránya (%)

Forrás: a 2011 és 2022-es népszámlálás számlálókörzeti adatai

Az adatokat elemezve (6. táblázat) igen ellentmondásos kép rajzolódik ki. Egyrészt az érintett társadalmi csoportba tartozók számának a növekedése 2011 és 2022 között a lakótelepeken kisebb volt, mint a városi átlag, és ennek következtében az összlakosságon belüli arányuk – szemben a 2011-es nagyjából hasonló értékkel – 2022-ben már elmaradt Debrecen értékétől. Másrészt ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy ez a tendencia alapvetően két lakótelep (Tócóskert és Tócvölgy) adatainak a nagymértékű csökkenésére vezethető vissza, és ezek figyelembevétele nélkül már kedvezőbbek lettek volna az értékek, mint a városi

átlag (véleményem szerint a csökkenés mögött – bár elképzelhető ilyen trend – a felmérés pontatlanságai is állhatnak). A növekedés üteme különösen nagymértékű volt a Wesselényi lakótelepen, a Sóház városrészben és a Libakert új építésű részén. A 2010-es évtizedben lejátszódó folyamatok eredményeként 2022-ben a külföldi affiliációval rendelkezők aránya a legmagasabb a Libakertben és a Burgundia városrész Csapó utcai részében volt, míg a legalacsonyabb értékeket Tócsókertben, Tócsóvölgyben és az Epreskertben lehetett megfigyelni (az előző kettő városrész 2011-ben még a legmagasabb értékekkel rendelkezett).

7. táblázat A felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának és a 30 évnél idősebb lakosságból való arányának változása 2011 és 2022 között a vizsgálatba bevont lakótelepeken

	abszolút érték (fő)			relatív érték (%)	
	2011	2022	A	2011	2022
Burgundia (Csapó utcai házsor)	172	163	94,8	36,3	38,5
Dobozikert-kelet (Fényes udvar)	395	490	124,1	19,3	26,2
Dobozikert-nyugat (régí építésű rész)	275	283	102,9	27,4	33,4
Epreskert	166	190	114,5	19,0	21,2
Ispotály	312	290	92,9	25,4	28,3
Kandia (Klaipeda utcai háztömb)	219	203	92,7	41,6	42,7
Libakert-dél (új építésű rész)	400	444	111,0	30,7	37,2
Libakert-észak (régí építésű rész)	818	772	94,4	39,0	44,5
Péterfia (Darabos utcai házsor)	421	435	103,3	35,3	39,9
Sóház	122	199	163,1	23,6	33,6
Szentlászlófalva (Csapó utcai házsor)	244	274	112,3	30,2	38,3
Tócsókert	2.622	2.999	114,4	23,9	28,8
Tócsóvölgy	895	993	110,9	34,5	38,8
Újkert	3125	3092	98,9	30,1	34,8
Vénkert	1.267	1.331	105,1	26,5	33,8
Wesselényi	624	663	106,3	47,8	50,8
összesen	12.199	13.075	107,2	28,7	33,8
Debrecen	43.985	54.326	123,5	32,6	40,2

A – 2022/2011

Forrás: a 2011 és 2022-es népszámlálás számlálókörzeti adatai

A lakótelepek lakosságának végzettségi viszonyait tekintve szintén kedvezőtlen adatok és folyamatok figyelhetők meg (7. táblázat): egyrészt mind a két időpontban elmaradt ennek a mutatónak az értéke a városi átlagtól, másrészt a 2011 és 2022 közötti növekedés mértéke is kisebb volt annál. Az egyes lakótelepek helyzetét vizsgálva megállapítható, hogy öt esetben csökkent a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma, míg jelentősebb, a lakótelepi átlagot jelentősen meghaladó növekedés csak a Fényes udvar és a Sóház városrészekben ment

végbe. A relatív értékeket vizsgálva a legjobb értékeket (40% feletti arány) a Wesselényi, a Kandia városrész Klaipeda utcai háztömbjén és Libakert régi beépítésű lakótelepén lehetett megfigyelni, míg az ellenkező véglet (30% alatti adatok) volt jellemző a Fényes udvarra, az Epreskertre, a Tócoskertre és az Ispóty lakótelepre.

Következtetések – az adatok értékelése

Az előző fejezetben bemutatott adatokra támaszkodva az egyes mutatók vonatkozásában az alábbi fontosabb megállapítások vonhatók le. A lakónépesség számát tekintve általánosnak tekinthető a csökkenés, amelynek mértéke (egy, már korábban vázolt eset kivételével) minden városrészben meghaladta a városi átlagot, és magasabb volt, mint 10%. Ennek hátterében két tényező állt: egyrészt a lakosság fokozatos előregedése miatt alacsonyabb volt a születések száma (ezt igazolja a 0-14 éves korcsoportba tartozók számának és arányának jelentős csökkenése). Másrészt ebben az időszakban a lakótelepek nem tartoztak Debrecen népszerű városrészei közé, amelyet jól mutat az a tény, hogy a 2010 óta beköltözők aránya kisebb volt, mint a városi érték.

A relatíve jobb helyzetben lévő (kisebb mértékű lakosságcsökkenést felmutató) lakótelepek közül Libakert régi beépítésű része és Szentlászlófalva Csapó utcai házsora esetében magyarázó tényezőként elsősorban a beköltözés említhető meg (ennek hátterében a közelben elhelyezkedő felsőoktatási intézmények hatása is állhat), míg Libakert-dél városrész a fiatalabb korszerkezetnek (a 0-14 éves korosztály alig csökkenő létszáma) köszönheti kedvezőbb adatát. A legnagyobb lakosságszám-csökkenést elszenvedő városrészek közül Dobozikert régebbi beépítésű része, Vénkert és Újkert esetében egyértelműen a születések alacsonyabb száma említhető meg (ezt mutatja a 0-14 éves korosztály értékének nagymértékű visszaesése), amelyhez Újkert esetében még a mérsékelt beköltözés is hozzájárult (ez utóbbi volt jellemző – valószínűleg a városközponttól és a felsőoktatási intézményektől való nagyobb távolság miatt az Epreskertre, a Tócoskertre és a Tócovölgyre is).

A lakótelepeken élő lakosság korösszetételére a jelentős előregedés jellemző, amelyet a fiatalok arányának csökkenése, az időskorúak arányának emelkedése, és ennek következtében az öregedési index városi átlagnál nagyobb mértékű növekedése mutat. A lakótelepek közül a legjobb helyzetben lévő Tócoskert és Tócovölgy esetében a relatív fiatalság említhető meg: az 1980-as és 1990-es évtizedben épült házakba beköltözők még nem érték el a nyugdíjas kort, és a csökkenés ellenére a fiatalok aránya is igen magas maradt. Az Epreskert lakótelep 1990 előtt még szovjet laktanyaként működött, és csak a 2000-es évek elején megvalósult felújítás után költöztek ide döntő mértékben kisgyermekes családok.

A legrosszabb adatokkal rendelkező városrészek közül Libakert a város első igazi lakótelepének tekinthető, és az 1960/70-es években beköltöző szemé-

lyek jelentős része már elöregedett (az utóbbi évtizedben ugyanakkor – valószínűleg a kedvező fekvése miatt – már bizonyos fiatalodás is megfigyelhető). Szintén ebben az időszakban épült, és hasonló jellemzőkkel rendelkezik a Dobozikert régi építésű része, ahol azonban a 2010-es évtizedben még tovább folytatódott az elöregedés.

A lakótelepek külföldi affiliációval rendelkező lakosságának a 2022-es helyzetét – mint már korábban említettem – nagymértékben meghatározta a 2011-ben kedvező pozíciót betöltő Tócsóskert és Tócsövölgy városrészek értékének nagymértékű visszaesése (2022-ben már a legalacsonyabb adatokkal rendelkeztek). Ez véleményem szerint a felmérés során elkövetett hibákkal magyarázható, ugyanakkor az is elképzelhető, hogy a városrészek felsőoktatási intézményeitől való nagyobb távolsága miatt tényleg elköltözött innen a külföldiek egy része. A harmadik alacsony értékkel rendelkező lakótelep (ez mind 2011-re, mind pedig 2022-re jellemző volt) az Epreskert, ahol szintén a távolság tekinthető a fő meghatározó tényezőnek.

A legmagasabb érték mind 2011-ben mind pedig 2022-ben a Libakert régebbi beépítésű részére volt jellemző, és ehhez csatlakozott 2022-ben a Libakert másik egysége és a Darabos utcai tömb. Az érintett városrészekről elmondható, hogy nagyjából egymás közelében helyezkednek el, és mind a városközpont, mint pedig a Debreceni Egyetem Egyetem téri campusa irányába jó közösségi közlekedési kapcsolatokkal rendelkeznek (az utóbbi kettőből a belváros gyalogos távolságra van), és valószínűleg ez indokolja népszerűségüket a külföldiek körében.

A lakosság végzettségi helyzetét tekintve a 2010-es évtizedben lényeges változások nem történtek. A legjobb adatokkal mind a két időpontban a Wesselényi lakótelep, a Libakert régebbi beépítésű része, valamint a Klaipeda utcai háztömb (Kandia városrész) rendelkezett. Az első esetében elmondható, hogy a Tócsövölgy lakótelep mellett ez volt a város második, emberi léptékű lakótelepe, de mivel annál közelebb helyezkedett el a városközponthoz, népszerűbb volt a magasabb végzettségűek körében. A Libakert a város első igazi lakótelepe volt, ahová az 1960/70-es években igen sok értelmiségi költözött, és ezen hagyomány/örökség hatása még ma is megfigyelhető. A Klaipeda utcai háztömb magas értéke számomra nehezen indokolható, elképzelhető, hogy a részben a városközponthoz való közelség a magyarázó tényező.

A legalacsonyabb értékek mögött álló okok igen sokrétűek. Az Epreskert felújított lakásait részben szociális bérlakásként hasznosították, és ennek tükrében nem meglepő az ott lakók alacsony iskolai végzettsége. A Fényes udvar Debrecen első házgyári elemekből épült lakótelepe volt, és teljesen sivár megjelenése miatt nem volt népszerű a magasabb végzettségűek körében. Az Ispotály lakótelep a vasútállomás közelében helyezkedik el, és mivel ez a környék a városlakók körében a magas bűnügyi fertőzöttségéről ismert (pl. <https://dehir.hu/debrecen/jobik-kozlekedes-kozlekedesbiztonsag/2021/12/08/>),

a magasabb végzettségűek nem szívesen költöztek ide. A Tócoskert a város utolsó klasszikus, házgyári elemekből épült lakótelepe volt, és részben ennek, részben pedig a közvetlen szomszédságában felépült Tócovölgy nagyobb vonzerejének köszönheti a lakosság alacsonyabb iskolai végzettségét (ebben az időszakban a lakótelepi lakások már nem voltak olyan népszerűek a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében, mint 10-15 évvel korábban, a nagy lakáshiány időszakában, emellett a négyemeletes épületekből álló Tócovölgy sokkal emberibb életfeltételeket biztosított a lakást kereső magasabb végzettségűek számára).

Összegzés

A tanulmány legfontosabb megállapításait az alábbiakban lehet összefoglalni. Az elmúlt évtizedben Debrecen lakótelepei a népesedési viszonyokat tekintve igen eltérő utat jártak be. Összességében elmondható, hogy demográfiai mutatóik (pl. a népességszám-változás mértéke, öregedési index, képzettségi viszonyok) rosszabbak, mint a városi átlag, ugyanakkor az egyes városrészek között jelentős különbségek figyelhetők meg. Az eltérések mögött többfajta tényező áll, amelyek közül az egyes lakótelepek építési ideje, közösségi közlekedési eszközökkel történő megközelíthetősége, a városközponttól és a felsőoktatási intézményektől való távolsága emelhető ki.

Felhasznált irodalom

- Béres Cs. (1979). *Lakótelep – kertes házak helyén*. Debrecen
- Bence M. – Nagy Gy. – Máté, J. K. (2018) A külföldi egyetemisták szabadidő-eltöltési és térhasználati mintázatai Szegeden. *Közép-Európai Közlemények*, 11(2), 54-66.
- Czimre, K (2002) Central European Euroregions in the Light of the EU Accession. In (szerk. Süli-Zakar I.) *Borders and Cross-Border Co-operations in the Central European Transformation Countries*, Debrecen, 176-183.
- Csizmady A. (2005). Panelvilág Közép-és Kelet-Európában. *Az elemző: Közép és kelet-európai politikai és gazdasági szemle*, 1(3), 115-132.
- Egedy T. (2000a). A lakótelepek helyzete Németország és Magyarország lakáspiacán. *Tér és Társadalom*, 14(2-3), 147-157.
- Egedy T. (2000b). A magyar lakótelepek helyzetének értékelése. *Földrajzi Értesítő*, 49(3-4), 265-283.
- Gyüre J. – Makkai B. – Trócsányi A. (2013) Az egyetemvárosiasodás kérdései a PTE nyugati campusa példáján. *Területfejlesztés és innováció*, 7(3), 25-33.
- Kovács Z. – Douglas M. (1996). A városépítés időzített bombája-avagy a magyar lakótelep-szindróma társadalomföldrajzi megközelítésben. *Földrajzi Értesítő*, 155(1-2), 101-117.
- Kozma G. (2004). A debreceni lakótelepek társadalmának átalakulása az 1990-es évtizedben. In (szerk. Barton G. – Dormány G.) *A magyar földrajz kurrens*

- eredményei.* Szegedi Tudományegyetem TTIK Természeti Földrajzi és Geo-informatikai Tanszék, Szeged, 1080-1089.
- Kozma G. (2016). *A debreceni lakóterületek II. világháború utáni fejlődésének társadalomföldrajzi vizsgálata.* Didakt Kiadó, Debrecen
- Lázár, I. – Hadnagy, I. – Bertalan-Balázs, B. – Bertalan, L. – Szegedi, S. (2024) Comparative examinations of wind speed and energy extrapolation methods using remotely sensed data–A case study from Hungary. *Energy Conversion and Management*, 24, 100760.
- Paládi-Kovács Á. (2020). *A telepszerű lakásépítés elterjedése a XX. század második felében Magyarországon.* DLA Mestermunkát kísérő értekezés, Pécs
- Sood, A. –Vicino, T. J. (2024) The politics of studentification: An analysis of the student housing debate in Boston. *Housing Policy Debate*, 34(5), 620-643.
- Szegedi, S – Tóth, T. – Lázár, I. (2014) Role of urban morphology in development of the excess in the city of Debrecen, Hungary. *Environmental Engineering and Management Journal*, 13(11), 2805-2808
- Szívós E. (2020) Kelet-Közép-Európa nagyvárosai a második világháborútól a 2000-es évekig: mai városfejlődésünk jelenkori gyökereiről. *Múltunk*, 65(4)., 4-70.
- Tătar, C.F. – Studzieniecki, T. – Czimre, K. – Penzes, J. (2020) Marketing awareness of cross-border destination – the case study of Bihor – Hajdú-Bihar Euroregion. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 28(1), 95–103